

УДК 786.3:378.147

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2025-45-32>**Олена Віталіївна Погода**

ORCID: 0000-0002-3875-2641

кандидат мистецтвознавства, доцент,
декан оркестрового факультету,
доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського
pogoda77@ukr.net

ЖАНР ФАНТАЗІЇ У КЛАСІ ЗАГАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Мета роботи полягає у з'ясуванні історико-стильових характеристик фантазії, визначенні специфіки її функціонування в сучасному освітньому процесі та обґрунтуванні методичних підходів до використання фантазій у трьох виконавських форматах: фортепіано-соло, фортепіанному ансамблі та акомпанементі. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні історико-стильового, жанрового, порівняльного та інтерпретаційно-аналітичного методів, що дозволило простежити еволюцію жанру фантазії від барокової імпровізаційної традиції до сучасних індивідуалізованих форм. Використано структурно-аналітичний підхід до вивчення драматургії фантазій, а також педагогічний аналіз, спрямований на визначення дидактичної цінності жанру у формуванні виконавських компетентностей студентів різних спеціальностей. **Наукова новизна дослідження** полягає у переосмисленні жанру фантазії як педагогічно значущого ресурсу; уточненні його історико-стильових параметрів у світлі сучасних музикознавчих підходів; а також у визначенні методичних принципів застосування творів у жанрі фантазії у форматах соло, ансамблю та акомпанементу. Запропонований підхід дозволяє розглядати фантазію як ефективний засіб розвитку технічної гнучкості, художнього мислення та інтерпретаційної самостійності студентів. **Висновки.** Аналіз історико-теоретичних джерел засвідчує, що фантазія є одним із найбільш варіативних жанрів європейської музичної традиції, здатним інтегрувати лінії барокової імпровізаційності, класичної структурності та романтичної емоційної експресії, а в сучасній українській музиці – елементи асоціативності, багатощарової образності та індивідуалізованого композиторського мислення. Жанр фантазії є ефективним педагогічним ресурсом

у системі загальної фортепіанної підготовки завдяки поєднанню технічних, аналітичних та інтерпретаційних завдань. Він сприяє розвитку творчої самостійності, варіативного мислення та індивідуальної виконавської манери студентів. Фантазія демонструє високу жанрову гнучкість — від барокової імпровізаційності до сучасних українських зразків із багатозаровою образністю. Її використання у форматах фортепіано-соло, ансамблю та акомпанементу забезпечує комплексне формування професійних компетентностей, необхідних майбутньому музиканту й педагогу.

Ключові слова: фантазія; жанр; загальне фортепіано; педагогіка музичного мистецтва; фортепіанний ансамбль; акомпанемент; виконавські компетентності.

Pohoda Olena Vitaliivna, PhD in Art Studies, Associate Professor, Dean of the Orchestral Faculty, Associate Professor at the Department of General and Specialized Piano of the Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts

The fantasy genre in the general piano curriculum at institutions of higher art education

The purpose of this study is to clarify the historical and stylistic characteristics of the fantasy genre, to identify the specific features of its functioning in the contemporary educational process, and to substantiate methodological approaches to the use of fantasies in three performance formats: piano solo, piano ensemble, and accompaniment. **The research methodology** is based on a combination of historical-stylistic, genre, comparative, and interpretative-analytical methods, which made it possible to trace the evolution of the fantasy genre from the Baroque improvisational tradition to modern individualized forms. A structural-analytical approach is applied to examine the dramaturgy of fantasies, along with pedagogical analysis aimed at determining the didactic value of the genre in developing the performance competencies of students across different specializations. **The scientific novelty** of the study lies in rethinking the fantasy genre as a pedagogically significant resource; refining its historical and stylistic parameters in light of contemporary musicological approaches; and defining methodological principles for applying works in the fantasy genre in solo, ensemble, and accompaniment formats. The proposed approach makes it possible to view fantasy as an effective means of developing students' technical flexibility, artistic thinking, and interpretative independence. **Conclusions.** Analysis of historical and theoretical elements shows that fantasy is one of the most variable genres of the European musical tradition, which integrates the Baroque line improvisation, classical structure and romantic emotional expression, and in contemporary Ukrainian music — elements of associativity, rich spherical imagery and individualized composer thoughts. The fantasy genre serves as an effective pedagogical resource within the system of general piano training due to its combination of technical, analytical, and interpretative tasks. It fosters students' creative autonomy, flexible thinking, and individual performance style. Fantasy demonstrates high genre versatility—from Baroque improvisational features to contemporary

Ukrainian examples with multilayered imagery. Its use in the formats of piano solo, ensemble, and accompaniment ensures the comprehensive development of professional competencies essential for future musicians and educators.

Key words: *fantasy; genre; general piano; music pedagogy; piano ensemble; accompaniment; performance competencies.*

У системі професійної музичної освіти освітній компонент «Загальне фортепіано» посідає ключове місце, оскільки забезпечує формування інтегрованого комплексу музично-технічних, виконавських та інтерпретаційних компетентностей студентів різних мистецьких спеціальностей. Незалежно від фахового спрямування – вокального, диригентсько-хорового, інструментального чи теоретико-композиторського – володіння фортепіано виступає універсальним інструментом професійної діяльності, який сприяє розвитку музичного мислення, навичок читання з аркуша, гармонічного чуття та творчої самостійності.

У цьому контексті особливої педагогічної ваги набуває жанр фантазії, що історично сформувався на ґрунті імпровізаційних практик і зберіг риси вільного формотворення, гнучкості внутрішньої драматургії та інтонаційної варіативності. Як показує аналіз музично-історичних і теоретичних праць, фантазія виступає жанром із високим потенціалом художньої експресії, образної контрастності та суб'єктивної виконавської трактовки, що робить її надзвичайно цінним дидактичним ресурсом у навчанні студентів з різними рівнями попередньої фортепіанної підготовки.

Педагогічна цінність фантазії полягає у її здатності поєднувати технічні виклики (фактурна багатоплановість, динамічна мобільність, віртуозні пасажі), аналітичні завдання (виявлення формотворчих вузлів, драматургічних акцентів, транспозиційно-варіаційних зав'язків) та творчі компоненти (імпровізаційність, асоціативність, індивідуальне трактування тематичного матеріалу). Завдяки цьому фантазія виступає одночасно художнім, технічним і когнітивно-аналітичним матеріалом, застосовним у межах загальної фортепіанної підготовки майбутніх вокалістів, диригентів, інструменталістів, музикознавців та композиторів.

Використання творів у жанрі фантазії в освітньому процесі сприяє розвитку ключових компетентностей сучасного музиканта: здатності до стильової адаптації, гнучкого мислення, усвідомленої інтерпретації, емоційної виразності та самостійного художнього вибору. Саме тому жанр фантазії може розглядатися не лише як репертуарна одиниця, а як ефективний педагогічний інструмент, що забезпечує всебічний розвиток студента у класі загального фортепіано.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі творчо-варіативних форм музикування у сучасній фортепіанній освіті та необхідністю переосмислення жанру фантазії як важливого дидактичного ресурсу при опануванні освітнього компонента «Загальне фортепіано». Імпровізаційна природа фантазії, її асоціативна формотворчість і свобода інтерпретації відповідають сучасним освітнім тенденціям, орієнтованим на розвиток креативних компетентностей, аналітичного мислення та інтерпретаційної автономії студентів. У цьому контексті **мета дослідження** полягає у всебічному аналізі жанру фантазії – його історико-стильових особливостей, виконавсько-педагогічного потенціалу та можливостей застосування у роботі зі студентами різних музичних спеціальностей.

Наукова новизна роботи визначається комплексним підходом до осмислення жанру фантазії як універсального педагогічного інструмента; уточненням його історико-стильових характеристик відповідно до сучасних міждисциплінарних студій; введенням у науковий обіг аналізу українського репертуару з елементами фантазійності; а також обґрунтуванням методичних засад використання фантазії у трьох виконавських форматах – фортепіано-соло, ансамблевій грі та акомпанементі. Такий підхід дозволяє розглядати жанр фантазії як ефективний засіб формування технічної мобільності, художнього мислення, творчої самостійності та інтерпретаційної гнучкості майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Фантазія у європейській музичній традиції характеризується низкою ознак. Перш за все, це вільна форма, що тяжіє до імпровізаційності та асоціатив-

ності, що дає виконавцеві широкий простір для інтерпретації та самовираження [15;16]. Важливою є контрастність тематичного матеріалу, яка забезпечує драматургічну динаміку твору, а також непередбачуваність розвитку, що сприяє розвитку музичного мислення та творчої самостійності студента.

Фантазія також вирізняється синтезом різних стилів, жанрів та композиційних прийомів, що робить її особливо багатопланою для виконавської практики [16]. Крім того, жанр надає розширені можливості інтерпретації: робота з контрастними фактурами, арпеджованими фігураціями, віртуозними пасажами і драматургічними кульмінаціями дозволяє формувати індивідуальний виконавський стиль [10].

У творчості композиторів жанр фантазії проявляється у різноманітних формах. Класична фортепіанна фантазія представлена роботами А. Моцарта та Л. ван Бетховена, які поєднують імпровізаційність із класичною структурною чіткістю [15]. Романтична фантазійність виявляється у творах Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Ліста та Ф. Мендельсона, де простежується драматургічна свобода та емоційна насиченість [16]. Віртуозні концертні фантазії на оперні теми, як у Тальберга та Т. Лешетіцького, демонструють поєднання технічної майстерності з образною виразністю [6]. Камерно-ансамблеві фантазії та вокально-інструментальні зразки розширюють педагогічний і виконавський репертуар, зокрема для освітнього компонента «Загальне фортепіано» [11; 12].

Саме така внутрішня свобода й різноманітність робить фантазію надзвичайно ефективним жанром для формування творчого мислення студентів. Підтвердженням цього є сучасні педагогічні дослідження, які показують, що робота з фантазіями стимулює креативність, імпровізаційні навички та музичну самостійність студентів [5; 6; 9; 10].

У наукових дослідженнях жанр фантазії розглядається як один із найбільш варіативних та історично рухомих у європейській інструментальній культурі. Дослідники зазначають, що фантазія виникла у межах імпровізаційної практики XVI–XVII століть, що зумовило вільний характер формування музич-

ного матеріалу, відсутність стабільних структурних моделей. Подальший розвиток жанру відбувався в контексті клавірного мистецтва бароко й класицизму, де він набув більш систематизованої форми – прикладом можуть служити фантазії Й. С. Баха, зокрема *Chromatische Fantasie und Fuge*, або ж ранні класичні зразки, такі як Фантазія d-moll А. Моцарта.

Сучасні міждисциплінарні студії пропонують додаткове жанрове осмислення. Зокрема, у колективній праці «*Instrumental Fantasy in the 20th Century*» підкреслюється, що: «*Fantasy is one of the most mysterious phenomena of human presence in the world ... the word 'fantasy' in art is related to the psychological act of human consciousness*» [Фантазія є одним із найзагадковіших феноменів людської присутності у світі ... слово „фантазія“ в мистецтві пов'язане з психологічним актом людської свідомості (переклад наш – О.П.)] [1, с. 1]. Автори пропонують осмислювати фантазію як жанр із власною «*genre-style genotype*», підкреслюючи, що у ХХ столітті вона проявляється як система, що поєднує онтологічні, комунікативні та інтерпретаційні властивості: «*The genre gene of instrumental fantasy ... appears as a system that combines the ontological, communicative and interpretive nature of the genre*» [Жанровий ген інструментальної фантазії ... постає як система, що поєднує онтологічну, комунікативну та інтерпретаційну природу жанру (переклад наш – О.П.)] [1, с. 3]. Таке трактування поглиблює історико-теоретичний контекст і дозволяє інтегрувати жанр фантазії в сучасні виконавські та педагогічні традиції.

Особливо важливим для осмислення витоків жанру є дослідження Н. Фоменко «*Stylus phantasticus...*», де авторка аналізує барокову традицію фантазійного стилю. Вона наголошує, що «*stylus phantasticus*» передбачає свободу метроритму, темброві контрасти та афективну насиченість, що, за її словами, вимагає від виконавця «*усвідомлення історико-стильових домінант та адаптації техніки до афектного змісту твору*» [16, с. 45].

Слід зауважити, що фантазія має значний дидактичний потенціал у навчанні студентів різних музичних спеціальностей, оскільки поєднує технічні, інтерпретаційні та творчі завдання.

Завдяки своїй імпровізаційній природі та варіативності, цей жанр сприяє розвитку широкого спектра виконавських компетентностей: стимулює технічну майстерність через опрацювання контрастних фактур і складних арпеджіо, формує художнє мислення завдяки роботі з образно-інтонаційними рішеннями, а також підтримує розвиток індивідуальної виконавської манери шляхом пошуку власних інтерпретаційних рішень. Твори у жанрі фантазії дозволяють студенту поєднувати аналітичну роботу над формою та драматургією твору з творчою самостійністю, що робить їх надзвичайно ефективним засобом виконавської фортепіанної підготовки. Серед рекомендованих творів для практичного опрацювання в класі «Загальне фортепіано» можна виділити фантазії, що належать до різних епох. Звернення до барокової фантазії може бути втілено завдяки вивченню таких творів як: Й. С. Бах Прелюдія та фантазія c-moll BWV 906 – цей твір поєднує елементи імпровізаційності з чіткою контрапунктною структурою, розвиває музичне мислення та навички аналітичного слухання, сприяє формуванню координації обох рук; Дж. Ф. Гендель Фантазія f-moll HWV 605 – фантазія демонструє вільну побудову тематичних блоків, контрастну динаміку та ритмічні варіації, що дозволяє студентам опрацьовувати темброву палітру та імпровізаційні переходи; Д. Скарлатті Фантазія L. 413 – містить яскраво виражену барокову орнаментуку та арпеджовані фігурації, сприяє розвитку технічної спритності та інтерпретаційної гнучкості, а також формує уявлення про драматургію барокової музики. Жанр фантазії епохи класицизму у репертуарі студентів може бути представлений такими творами: А. Моцарт Fantasia C-Dur, K. 475 – твір розкриває тему вільної імпровізаційності та логіки драматургії, формує навички тонкої артикуляції та динамічного контрасту; Fantasia op. 77 Л. ван Бетховена – демонструє розвиток теми та створення внутрішньої напруги через драматургічні переходи. Романтична фантазія може бути представлена творами Ф. Шуберта Fantasie C-Dur, D. 760 («Wandere»), що поєднує ліричні пасажі та драматичні кульмінації та Ф. Ліста Grand Fantaisie sur La Sonnambula, яка формує технічну витривалість та інтерпретаційні навички.

Особливу увагу слід приділити жанру фантазії у контексті української фортепіанної традиції. Українська фортепіанна школа має тривалу й самобутню історію, у межах якої жанр фантазії відіграє значну роль як засіб творчої індивідуалізації виконавця та композитора. Фантазія посідає особливе місце у формуванні національної піаністичної мови, адже поєднує елементи імпровізаційності, вільної форми та яскравої емоційної виразності – рис, притаманних українській музичній традиції в ширшому культурному контексті.

У фондах провідних мистецьких бібліотек – НМАУ ім. П. І. Чайковського, ХНУМ імені І. П. Котляревського, Одеської та Львівської національних музичних академій – представлено широке коло фортепіанних фантазій українських авторів різних поколінь. Серед них помітне місце займають як невеликі фантазійні мініатюри, так і масштабні твори з розгорнутою драматургією. Репертуар охоплює зразки від романтичної традиції кінця XIX – початку XX століття до сучасних композицій, що тяжіють до експериментальних формотворчих моделей.

Українські композитори другої половини XX – початку XXI століття активно звертаються до жанрової логіки фантазії, використовуючи її потенціал для оновлення фактури, засобів тематичного розвитку та образної сфери. Значна частина творів спирається на національний мелос, але вільно трансформує його в бік модерністської або постмодерністської естетики, підкреслюючи цінність особистісного композиторського жесту. Особливої уваги заслуговують сучасні фантазійні твори подільських та київських композиторів, представлені у дослідженні О. Верещагіної-Білявської та О. Французан. Дослідниці підкреслюють, що подібні композиції відзначаються високим рівнем асоціативності та багатозаровою образності, що, у свою чергу, стимулює творче мислення здобувачів освіти та сприяє формуванню індивідуалізованого виконавського підходу. Це засвідчує важливість фантазії не лише як складової навчального репертуару, а й як ефективного дидактичного засобу, що забезпечує розвиток гнучкого мислення та формування художнього смаку.

У своїх дослідженнях М. Калашник та О. Жукова наголошують, що характерними рисами творчості Л. Юріної є тяжіння до вільної композиційної логіки, використання асоціативних зв'язків між музичними епізодами та активне застосування контрастних фактурних рішень. Такі особливості зближують її фортепіанні твори з фантазійною моделлю мислення, у межах якої важливу роль відіграють свобода формотворення, інтонаційна варіативність і багатовимірність художнього образу [11; 12].

У сучасному освітньому просторі українські фортепіанні фантазії дедалі активніше використовуються як матеріал для формування виконавських компетентностей. Вони забезпечують різномірні завдання: технічні, художньо-інтонаційні, аналітичні, що дозволяє адаптувати їх для різних етапів навчання – від початкової підготовки до професійного виконавського вдосконалення. Таким чином, жанр фантазії впевнено зберігає свою актуальність, підтверджуючи тяглість української піаністичної традиції та її відкритість до сучасних інтерпретаційних парадигм, а поєднання історико-стильових моделей і сучасних творчих підходів дозволяє студентам одночасно розвивати технічну майстерність, художнє мислення та здатність до інтерпретаційних рішень.

Жанр фантазії у репертуарі студентів при опануванні освітнього компонента «Загальне фортепіано» можна розглядати у трьох основних контекстах: фантазії для фортепіано-соло, які формують індивідуальні виконавські та інтерпретаційні компетентності; фантазії для фортепіанного ансамблю, що сприяють розвитку ансамблевої координації та комунікативних навичок; а також фортепіано як акомпануючого інструменту, де жанр фантазії дозволяє розвивати технічну та стилістичну гнучкість у супроводі вокалу чи інших інструментів. Такий поділ репертуару забезпечує системний підхід до формування технічної майстерності, творчої самостійності та художнього мислення студентів різних музичних спеціальностей.

Фантазії для фортепіано-соло становлять один із найпродуктивніших і методично цінних видів репертуару для студентів. Завдяки своїй варіативності, імпровізаційній природі та образній

багатовимірності вони сприяють формуванню широкого спектра виконавських, інтерпретаційних та аналітичних компетентностей. Як слушно зазначає Н. Згурська, жанри зі «свободною формою» є найбільш ефективними для розвитку «творчого мислення, емоційної рефлексії та індивідуальної інтерпретації» [10, с. 115]. Саме фантазія уможлиблює таку творчу свободу, поєднуючи логіку композиційної побудови зі стихією імпровізаційного жесту. Робота студентів над творами у жанрі фантазії сприяє розвитку низки навичок. По-перше, вона формує варіативне мислення та здатність до пошуку оригінальних інтерпретаційних рішень, адже твори цього жанру вимагають від виконавця індивідуального моделювання драматургічної логіки. По-друге, така діяльність розвиває аналітичні вміння, зокрема виявлення нетрадиційних структурних моделей, асоціативних і фрагментарних форм, у яких відсутня класична періодизація або традиційна тричастинність. По-третє, студенти здобувають технічну мобільність, що охоплює арпеджовані фігурації, широкі діапазонні переміщення, контрастні фактурні нашарування, поліфонізовані елементи, а також раптові темпові та динамічні зсуви. Зрештою, робота з фантазіями формує здатність вибудовувати художню концепцію і внутрішню драматургію твору, що особливо важливо для жанру, де імпровізаційність виступає конструктивним принципом музичної композиції. Дослідники підкреслюють, що опанування фантазій сприяє переходу від технічної вправності до художньої свободи. Так, А. Аршинова підкреслює: “Pedagogical trends have shifted emphasis from performance technique to musicality, then performance, and finally to complete freedom of interpretation” [Педагогічні тенденції змістили акцент від техніки виконання до музикальності, потім до самого виконання, і, нарешті, до повної свободи інтерпретації (переклад наш – О.П.)] [2, с. 81]. Це твердження органічно резонує з природою фантазії, де інтерпретаційна свобода є не вторинним елементом, а одним із визначальних структуроутворювальних чинників.

Методично важливими є аналіз ключових композиційних елементів твору, зокрема кульмінацій, контрастних епізодів, імпровізаційних вставок та зон драматургічної напруги. Велику

увагу слід приділяти опрацюванню тембрової палітри, що сприяє створенню «багатошарової образності», характерної для фантазійних жанрових моделей [6, с. 100]. Не менш важливим є пошук темпоритмічної свободи, яка визначає експресивне наповнення твору та є одним із провідних засобів стилістичної виразності. Крім того, застосування аналітичної імпровізації, зокрема створення власних кадансів, варіантів мелодичних зворотів та фігураційних розширень, сприяє розвитку автономності виконавського мислення. Таким чином, фантазії для фортепіано-соло є не лише навчальним матеріалом, а й засобом формування творчої, інтерпретаційно активної особистості музиканта, здатної до свободи висловлювання в межах академічної традиції.

Жанр фантазії у фортепіанному ансамблі відкриває специфічні можливості для формування ансамблевої культури студентів, адже поєднує свободу фантазійного мислення з необхідністю точного взаємного узгодження. Як зазначає Т. Гавриленко, успішна ансамблева гра ґрунтується на «балансі індивідуального творчого висловлювання та партнерської відповідальності» [7, с. 72]. Саме фантазії, з характерними контрастними образами та імпровізаційною логікою, стимулюють розвиток цього балансу. Твори у жанрі фантазії для виконання у фортепіанному ансамблі сприяють формуванню відчуття партнерства та взаємодії, оскільки виконавці мають одночасно поєднувати різні образні пласти та стежити за цілісністю драматургії. Вони розвивають ансамблеву координацію – синхронізацію динаміки, фразування, артикуляції та педалізації, що особливо важливо в умовах змінних темпів і контрастних епізодів. Крім того, студенти набувають уміння поєднувати контрастні образи в межах двох рівноправних партій, що моделює поліфонічний тип взаємодії, а також слухову гнучкість, оскільки кожен виконавець постійно налаштовується на партнера і коригує інтонаційно-динамічну модель звучання залежно від драматургічного моменту.

У науковій літературі наголошується, що ансамбль створює особливий тип музичної комунікації. Як пише Л. Мартиненко: «Ансамблеве музикування формує здатність мислити музичний текст у діалозі, де жоден голос не може залишатися автоном-

ним» [14, с. 88]. Фантазія як жанр лише посилює цю діалогічність завдяки своїй вільній формі та образній багатовекторності. Педагогічно важливим є використання ансамблевих фантазій-обробок, де студенти навчаються розподіляти теми, варіанти та контрапункти між партіями, а також оригінальних фантазій для двох фортепіано, що дозволяють відчувати масштабнішу драматургію. Такі твори формують у студентів готовність до творчої взаємодії, що є ключовою складовою виконавської майстерності.

У сфері вокально-інструментального та інструментального супроводу жанр фантазії виявляє себе як універсальна модель, що дозволяє акомпаніатору вийти за межі стандартних фактурних схем і розкрити власну інтерпретаційну ініціативу. Фантазія – це не лише жанр, а й спосіб мислення, основою якого є свобода викладу, асоціативність і виразова імпровізаційність. Дослідниця К. Кравченко наголошує, що сучасний акомпаніатор має діяти як «співавтор музичного висловлювання, а не лише виконавець технічної функції» [13, с. 134]. Жанр фантазії створює ідеальні умови для такого співавторства, оскільки вимагає не механічного відтворення нотного тексту, а творчого моделювання тембрів, фактур та драматургічних нюансів.

Для студентів нефахових спеціальностей робота з акомпанементом у жанрі фантазії має особливе значення, оскільки дозволяє освоїти різні типи акомпанементу, розвинути навички швидкого підстроювання під соліста з урахуванням його дихання, артикуляції та емоційних нюансів, а також усвідомити принципи стилю та характеру вільної форми, що відповідає сучасним вимогам професійної музичної діяльності. Особливу цінність опанування цими навичками має для вокалістів і диригентів. Як зазначає М. Гриневич: «Навички фортепіанного супроводу стають для майбутнього вокаліста або диригента засобом професійної самостійності» [8, с. 59]. Опрацювання фантазій у цьому контексті формує не лише технічну базу, а й здатність до миттєвих інтерпретаційних рішень – рису, необхідну в реальній концертно-педагогічній діяльності. Таким чином, фантазія в акомпануванні є не просто художнім жанром, а методичним інструментом, що допомагає студентам осмислити себе як твор-

чих співтворців музичного процесу та розвинути інтерпретаційну автономію.

Висновки. Жанр фантазії, що історично сформувався на основі імпровізаційних практик та вільного формотворення, посідає важливе місце у системі професійної музичної освіти, зокрема в межах освітнього компонента «Загальне фортепіано». Його методична цінність зумовлена поєднанням технічних, інтерпретаційних та творчих завдань, що забезпечують комплексний розвиток студента незалежно від фахової спеціальності. Аналіз історико-теоретичних джерел засвідчує, що фантазія є одним із найбільш варіативних жанрів європейської музичної традиції, здатним інтегрувати лінії барокової імпровізаційності, класичної структурності та романтичної емоційної експресії, а в сучасній українській музиці – елементи асоціативності, багатшарової образності та індивідуалізованого композиторського мислення.

Використання творів у жанрі фантазії у процесі загальної фортепіанної підготовки сприяє засвоєнню широкого спектра компетентностей: аналітичних (осмислення нетрадиційних форм, драматургічної логіки, фактурних моделей), технічних (робота з арпеджованими, віртуозними фігураціями, контрастними фактурами), художньо-інтерпретаційних (побудова власної артистичної концепції, розвиток тембрової чутливості, формування індивідуального виконавського стилю). Жанр фантазії виявляє свою ефективність у різних видах фортепіанного музикування – у сольному виконанні, ансамблевій практиці та супроводі – забезпечуючи цілісне формування навичок, необхідних сучасному музикантові.

Опанування фантазій-соло розвивають творчу автономність студента, сприяють становленню індивідуального інтерпретаційного мислення та формують фундаментальні технічні компетентності. Ансамблеві фортепіанні фантазії актуалізують комунікативний аспект виконавського процесу, підсилюючи відчуття партнерства, слухову чутливість і взаємодію між виконавцями. Робота з фантазіями в акомпанементі, у свою чергу, поглиблює вміння моделювати фактуру, адаптуватися до соліста, управляти темпоритмом і драматургією в реальному виконавському

часі. Значущим є також внесок української фортепіанної традиції, у межах якої жанр фантазії слугує простором для творчого експерименту й засобом актуалізації національного мелосу та сучасних композиторських технік.

Таким чином, жанр фантазії у контексті опанування освітнього компонента «Загальне фортепіано» постає як універсальний педагогічний інструмент, який забезпечує гармонійний розвиток технічних, аналітичних та творчо-інтерпретаційних умінь. Його застосування сприяє формуванню цілісної музичної особистості, здатної до самостійного художнього мислення, стильової гнучкості та творчої ініціативності – якостей, що є ключовими для сучасної професійної музично-педагогічної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Nikolaievska Y., Paliy I., Chernenko V. та ін. Instrumental fantasy in the 20th century: Variations on the Genre Style Genotype. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2023. Vol. 12, No. 02/XXIX. Pp. 193–198. URL : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_33.pdf (дата звернення 15.11.2025).
2. Аршинова А. Pedagogical trends in piano education: From technique to freedom of interpretation. Music Pedagogy Journal. 2022. Т. 15, № 3. С. 79–84.
3. Аршинова А. The principles of teaching musical art in the context of modern educational paradigms. *British Journal for the Philosophy of Education*. 2022. Т. 4, № 1. С. 78–84.
4. Аршинова А. Piano interpretation and pedagogical trends. *Music Pedagogy Review*. 2022. № 14(2). С. 75–84.
5. Верещагіна-Білявська О., Французжан О. Сучасна українська фортепіанна музика як складова педагогічного репертуару. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. *Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. К., 2022. С. 146–154.
6. Верещагіна-Білявська О., Французжан О. Фантазійна мініатюра у творчості подільських композиторів. *Культура і сучасність*. К., 2022. № 2. С. 97–104.
7. Гавриленко Т. Принципи формування ансамблевої взаємодії у процесі навчання гри на фортепіано. *Наукові записки НМАУ ім. П. І. Чайковського*. К., 2019. Вип. 103. С. 68–76.
8. Гриневич М. Формування навичок фортепіанного супроводу у вокалістів. *Проблеми підготовки музикантів-педагогів*. К., 2017. № 2. С. 55–62.
9. Згурська Н. Особливості формування музичного мислення майбутніх учителів у класі фортепіано. *Scientific Journal of Uzhhorod University*. Ужгород, 2021. № 2(49). С. 112–118.

10. Згурська, Н. Розвиток музичного мислення майбутніх учителів у роботі з жанрами вільної форми. *Проблеми мистецької освіти*. 2021. № 15. С. 110–118.

11. Калашник М. П., Жукова О. Фортепіанна творчість Людмили Юріної: жанрові, стилістичні та виконавські виміри. *Journals of Sumy State Pedagogical University*. Суми, 2021. Вип. 4. С. 56–63.

12. Калашник М., Жукова О. Фантазійні моделі у творчості Лесі Юріної. *Музикознавчі студії*. К., 2021. Вип. 45. С. 112–121.

13. Кравченко К. Роль акомпаніатора у сучасній музичній педагогіці. *Музична освіта та мистецтвознавство*. 2020. № 9. С. 130–138.

14. Мартиненко Л. Діалогічність ансамблевої гри як принцип інтерпретації. *Актуальні питання мистецтвознавства*. 2020. № 16. С. 84–93.

15. Ратушинський Д. О. Фантазія в клавірній та фортепіанній музиці XVI–XIX століть: етапи становлення, жанрові ознаки, виконавські традиції: наук. обгр. творч. мист. проєкту ... доктора мистецтва : 025 / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2024. 111 с.

16. Фоменко Н. Stylus phantasticus у західноєвропейському клавірному мистецтві XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ : Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2021. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Fomenko_Nataliia/Stylus_phantasticus_u_zakhidnoieuropeiskomu_klavirnomu_mystetstvi_XVIIIXVIII_stolit/ (дата звернення 15.11.2025).

REFERENCES

1. Nikolaievska, Y., Paliy, I., Chernenko, V., ta in. (2023). Instrumental fantasy in the 20th century: Variations on the genre style genotype. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12(02/XXIX), 193–198. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_33.pdf [in Ukraine].

2. Arshynova, A. (2022). Pedagogical trends in piano education: From technique to freedom of interpretation. *Music Pedagogy Journal*, 15(3), 79–84. [in Ukraine].

3. Arshynova, A. (2022). The principles of teaching musical art in the context of modern educational paradigms. *British Journal for the Philosophy of Education*, 4(1), 78–84. [in Ukraine].

4. Arshynova, A. (2022). Piano interpretation and pedagogical trends. *Music Pedagogy Review*, 14(2), 75–84. [in Ukraine].

5. Vereshchahina-Biliavska, O., & Frantsuzhan, O. (2022). Modern Ukrainian piano music as a component of pedagogical repertoire. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 14. Teoriia i metodyka mystetskoï osvity*, 146–154. [in Ukraine].

6. Vereshchahina-Biliavska, O., & Frantsuzhan, O. (2022). Fantasy miniature in the works of Podillia composers. *Kultura i suchasnist*, (2), 97–104. [in Ukraine].

7. Havrylenko, T. (2019). Principles of forming ensemble interaction in piano training. *Naukovi zapysky NMAU im. P. I. Chaikovskoho*, (103), 68–76. [in Ukraine].
8. Hrynevych, M. (2017). Formation of piano accompaniment skills in vocalists. *Problemy pidhotovky muzykantiv-pedahohiv*, (2), 55–62. [in Ukraine].
9. Zghurska, N. (2021). Peculiarities of forming musical thinking of future teachers in piano class. *Scientific Journal of Uzhhorod University*, 2(49), 112–118. [in Ukraine].
10. Zghurska, N. (2021). Development of musical thinking in work with free-form genres. *Problemy mystetskoï osvity*, (15), 110–118. [in Ukraine].
11. Kalashnyk, M. P., & Zhukova, O. (2021). Ludmyla Yurina's piano works: Genre, stylistic, and performance dimensions. *Journals of Sumy State Pedagogical University*, (4), 56–63. [in Ukraine].
12. Kalashnyk, M., & Zhukova, O. (2021). Fantasy models in the works of Lesia Yurina. *Muzykoznavchi studii*, (45), 112–121. [in Ukraine].
13. Kravchenko, K. (2020). The role of accompanist in modern music pedagogy. *Muzychna osvita ta mystetstvoznavstvo*, (9), 130–138.
14. Martynenko, L. (2020). Dialogicity of ensemble performance as a principle of interpretation. *Aktualni pytannia mystetstvoznavstva*, (16), 84–93. [in Ukraine].
15. Ratushynskiy, D. O. (2024). Fantasy in keyboard and piano music of the 16th–19th centuries: Stages of formation, genre features, performance traditions. Doctoral qualification artistic project. Kyiv : National Music Academy of Ukraine. [in Ukraine].
16. Fomenko, N. (2021). *Stylus phantasticus in Western European keyboard art of the 17th–18th centuries*. Candidate's thesis. Kyiv: Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Fomenko_Nataliia/Stylus_phantasticus_u_zakhidnoevropeiskomu_klavirnomu_mystetstvi_XVIIIXVIII_stolit/\[in_Ukraine\].](https://chtyvo.org.ua/authors/Fomenko_Nataliia/Stylus_phantasticus_u_zakhidnoevropeiskomu_klavirnomu_mystetstvi_XVIIIXVIII_stolit/[in_Ukraine].)

Дата першого надходження статті до видання: 13.09.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.10.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.11.2025